

Nr 76

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare ersättningar till förutvarande ombordanställda m. fl. å motorfartyget Ningpo jämte i ämnet väckt motion.

I propositionen nr 113 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 20 mars 1959, föreslagit riksdagen medgiva, att ett belopp av högst 300 000 kronor av statens krigsförsäkringsnämnds överskottsmedel må användas enligt av departementschefen i berörda statsrådsprotokoll angivet förslag.

Vidare har i en inom första kammaren av herr *Hagberg* väckt motion (I: 447) hemställts, att riksdagen måtte besluta, att ett belopp av 123 195 kronor av statens krigsförsäkringsnämnds överskottsmedel skall utgå såsom ersättning åt Aktiebolagets Svenska ostasiatiska kompaniet för de av bolaget gjorda utlägg till besättningen på det vid Hongkong 1941 sänkta motorfartyget Ningpo.

Beträffande motiveringen för yrkandet hänvisas till motionen.

Under den resa, då motorfartyget Ningpo minsprängdes, var fartyget befraktat av svenskt statligt organ. I anledning av sänkningen av fartyget vid Hongkong, där fartyget skulle repareras för sina skador, tvingades de förutvarande ombordanställda å fartyget att under svåra förhållanden kvarbli i Hongkong och därefter under tiden juni 1942—november 1945 i Shanghai. Under vistelsen i Hongkong dödades tre medlemmar av besättningen, och i Shanghai avled tre man på grund av sjukdomar. För bestridande av kostnader för underhåll, sjukvård, kläder och resor m. m. under tiden från Ningpos sänkning till besättningens återkomst till hemlandet utbetalades av statsmedel sammanlagt 292 618 kronor 63 öre, varav 65 076 kronor 25 öre i försträckning. För ett belopp om 227 542 kronor 38 öre har återbetalningsskyldighet icke ansetts föreligga. Av beloppet å 65 076 kronor 25 öre har sedermera 58 973 kronor 60 öre efterskänkts. Efterlevande till de tre besättningsmedlemmar, som dödades i Hongkong, erhöll — likaledes av statsmedel — tillhoppa 27 000 kronor samt vissa livräntor. Bolaget utbetalade efter behovsprövning sammanlagt 123 195 kronor till hemmavarande anhöriga till vissa medlemmar av besättningen.

Frågan om ytterligare gottgörelse till besättningen anmäldes av dåvarande departementschefen i propositionen 1952: 86. Därvid togs ställning till

spörsmålet huruvida staten med hänsyn till de särskilda omständigheter, som förelåg beträffande besättningen å Ningpo, ur billighets- och skälighets-synpunkt borde lämna ekonomiskt bistånd till besättningen utöver den hjälp, som besättningen då redan erhållit. Vid prövningen av denna fråga tillmättes den omständigheten, att Ningpo förläste under en resa, som var för-anledd av ett befraktningsavtal mellan Ningpos rederi och staten, viss betydelse. De förhållanden, varunder besättningen levde under tvångsuppehållet i Hongkong och Shanghai, ansågs vidare innebära stora lidanden i såväl psykiskt som fysiskt avseende. I likhet med de i ärendet hörda myndigheterna var departementschefen av den mening, att staten borde hjälpa Ningpos besättning, vilken till följd av krigshandling utsatts för osedvanligt stora påfrestningar. Jämväl riksdagen (statsutskottets utl. 1952: 108) ansåg med hänsyn till de alldeles särskilda omständigheter, som förelåg i fallet Ningpo, att staten borde ur billighets- och skälighetssynpunkt lämna besättningen ytterligare ekonomiskt bistånd. För det lidande och den psykiska skada, som åsamkats genom besättningens nödtvungna uppehåll i Shanghai, utbetalades sedermera under år 1952 till tjugofyra överlevande medlemmar av besättningen och till änkan efter en avliden besättningsman sammanlagt 358 000 kronor över ett å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52 för ändamålet beviljat reservationsanslag.

Bortsett från ersättningarna jämte livräntor till de efterlevande efter de i Hongkong dödade besättningsmedlemmarna har alltså de överlevande tjugofyra medlemmarna av besättningen och änkan efter en avliden besättningsman av statsmedel utan vidare återbetalningsskyldighet erhållit (227 542: 38 + 58 973: 60 + 358 000 =) 644 515 kronor 98 öre.

Framställningar om ytterligare ersättningar i anledning av Ningpos sänkning och besättningens förhållanden därefter har nu gjorts. Ansökningar om sådana ersättningar ingavs sålunda till den s. k. japannämnden, som hade att fördela det från Japan erlagda ersättningsbeloppet för folkrättsstridiga handlingar under andra världskriget. Enligt sitt nyligen avlämnade förslag har japannämnden emellertid funnit, att sådana omständigheter ej förelegat att ersättningar från dessa japanska medel kan tillerkännas besättningen på Ningpo. Däremot har japannämnden föreslagit, att till krigsförsäkringsnämnden utbetalas 1 237 160 kronor, utgörande 62,8 procent av den av krigsförsäkringsnämnden yrkade ersättningen för värdet av Ningpos skrov. I anledning av japannämndens beslut beträffande Ningpobesättningen har de ombordanställdas organisationer nu hemställt, att det belopp, som i anledning av japannämndens förslag kan komma att såsom ersättning för Ningpos skrov tilldelas krigsförsäkringsnämnden från de japanska medlen, skall användas för beredande av största möjliga ytterligare ersättning till de förutvarande ombordanställda å Ningpo. Organisationerna hävdar, att svenska staten har ett särskilt ansvar för besättningen å Ningpo. Dessutom anser organisationerna, att de genom sina aktioner har medverkat till att tanken på att kräva ersättning för Ningpos skrov över huvud taget aktualiserades. Man finner det därför från organisatio-

nernas sida rimligt, att denna ersättning skall av staten till största möjliga belopp överlåtas på besättningen, som till följd av fartygets sänkning fick utstå svåra påfrestningar och gick miste om arbetsförtjänst under tvångsuppehållet i Shanghai och som även därefter under lång tid fått finna sig i inkomstbortfall på grund av avsaknad av möjlighet att utöva sjömansyrket eller yrke i land.

Japannämndens förslag har den 16 mars 1959 tillställts dem som ansökt om ersättning. De som har något att erinra mot förslaget har tillfälle att inom en månad från nämnda dag till utrikesdepartementet inkomma med ansökan om ändring av förslaget. Organisationerna har förklarat, att de icke ämnar ansöka om sådan ändring. Det är med hänsyn till de ändringar i förslaget, som kan komma att vidtagas, icke möjligt att f. n. exakt ange storleken av det belopp, som kommer att tillföras krigsförsäkringsnämnden. Det får emellertid förutsättas, att vid den slutliga behandlingen av förslaget krigsförsäkringsnämnden kommer att från de japanska medlen tilldelas det föreslagna beloppet utan någon större jämkning. Ifrågasvarande behandling beräknas kunna avslutas före utgången av juni 1959.

Vid bedömningen av frågan huruvida ytterligare ersättningar i anledning av Ningpos sänkning bör utgå, torde hänsyn böra tagas till den omständigheten, att statsmakterna då 1952 års ersättning till Ningpobesättningen beslöt icke kunde förutse, att någon gottgörelse för Ningpos skrov skulle utgå. Departementschefen finner sig böra tillstyrka, att av de medel, som vid Kungl. Maj:ts prövning av japannämndens förslag tilldelas krigsförsäkringsnämnden såsom ersättning för värdet av Ningpos skrov, visst belopp undantages att användas till sådana ersättningar, som avses med organisationernas framställning. I likhet med vad som skedde vid meddelandet av 1952 års beslut förordar departementschefen, att ersättningarna utformas såsom en gottgörelse för det lidande och den psykiska skada, som åsamkats genom besättningens nödtvungna uppehåll i Shanghai.

I anledning av Ningpos sänkning har av statsmedel hittills utbetalats i runt tal 644 000 kronor. Med hänsyn härtill finner departementschefen det skäligt, att det belopp, som enligt vad som förut förordats bör användas till ytterligare ersättningar, begränsas till högst 300 000 kronor. Ersättningsbeloppen torde böra efter förslag av organisationerna bestämmas av Kungl. Maj:t efter behovsprövning och med hänsyn till förhållandena i de särskilda fallen.

Vid anmälan av propositionen 1952:86 förklarade föredraganden, att det ville synas som om händelsen med Ningpo och dess besättning vore ensam i sitt slag i den svenska sjöfarten under det andra världskriget. Det konstaterades i propositionen, att det visserligen i Shanghai under kriget vistades — förutom besättningen å Ningpo — ytterligare ett antal svenska sjömän, men att det bakom dessa sjömans vistelse därstädes ej låg samma belängelser som i fråga om Ningpos besättning. Såsom framgår av den tidigare redogörelsen om vissa hos japannämnden framställda ersättningsanspråk och nämndens förslag i anledning därav ansåg sig japannämnden

icke kunna godkänna yrkanden av vissa ytterligare sjömän, som jämväl nödtvunget vistades i Shanghai under andra världskriget, om ersättning för förlorad arbetsförtjänst och för utstånna lidanden. Organisationerna har funnit, att kraven från dessa sjömän hänför sig till andra förhållanden än dem som gäller för Ningpos besättning. Ehuru organisationerna finner det i och för sig behjärtansvärt att även ifrågavarande sjömän beredes ersättning, anser sig organisationerna i nu förevarande sammanhang icke kunna stödja deras krav. Av principiella skäl anser även departementschefen sig nödsakad att lämna frågan om ersättning till dessa sjömän utan åtgärd.

Vad departementschefen föreslagit om ytterligare ersättningar i anledning av Ningpos sänkning innebär en ändring av riksdagens beslut i anledning av propositionen 1952:145 angående dispositionen av överskottsmedel från statens krigsförsäkringsnämnds verksamhet. På grund härav bör förslaget underställas riksdagens prövning.

Utskottet. Såsom av propositionen framgår ha hittills till ersättningar åt de överlevande besättningsmännen på det år 1941 sänkta motorfartyget Ningpo och åt efterlevande till en avliden medlem av besättningen av statsmedel utbetalats i runt tal 644 500 kronor.

Sedan 1952 års riksdag hade att taga ställning till ersättningsfrågan, ha framställningar gjorts om ytterligare ersättningar i anledning av Ningpos sänkning.

Enligt träffad överenskommelse, som godkänts av 1958 års riksdag, skall Japan till Sverige erlagga ett totalbelopp av 7 250 000 kronor såsom ersättning för folkrättsstridiga handlingar under andra världskriget. En för fördelning av dessa medel tillsatt särskild nämnd har föreslagit, att till statens krigsförsäkringsnämnd utbetalas 1 237 160 kronor, utgörande viss del av den av nämnden yrkade ersättningen för värdet av Ningpos skrov.

Såsom departementschefen framhållit kunde statsmakterna vid prövningen år 1952 av ersättningsfrågan icke förutse, att någon gottgörelse för fartygsskrovet skulle utgå.

Med hänsyn till de särskilda omständigheter, som föreligga beträffande de förutvarande ombordanställda m. fl. å Ningpo, synes utskottet ur billighets- och skälighetssynpunkt visst belopp av de medel, som sålunda kunna komma att tilldelas krigsförsäkringsnämnden såsom ersättning i angivna avseende, höra — i stället för att såsom tidigare beslutats disponeras för statsskuldsamortering — användas till ytterligare ersättningar åt de anställda. Utskottet tillstyrker, att ifrågavarande belopp maximeras till 300 000 kronor och har icke något att erinra mot att detsamma disponeras i överensstämmelse med de av departementschefen angivna riktlinjerna.

Beträffande det motionsvis gjorda yrkandet vill utskottet erinra om att Ningpos förutvarande rederi, Aktiebolaget Svenska ostasiatiska kompaniet, hos ifrågavarande särskilda nämnd begärt ersättning för av bolaget till ifrågavarande besättningsmän och deras hemmavarande anhöriga lämnad gottgörelse å sammanlagt 123 195 kronor. Nämnden avvisade bolagets fram-

ställning, enär ersättningen i fråga hade karaktär av gåva, vilket förhållande icke kunde för bolaget grunda rätt att av annan återkräva detta belopp.

Vid sin bedömning av den föreliggande motionen har utskottet, med allt beaktande av den behjärtansvärda insats bolaget gjort, dock funnit sig på av nämnden anförda skäl icke böra biträda motionen.

Åberopade det anförda hemställer utskottet,

a) att riksdagen må medgiva, att ett belopp av högst 300 000 kronor av statens krigsförsäkringsnämnds överskottsmedel må användas enligt av departementschefen i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 20 mars 1959 angivet förslag;

b) att motionen I: 447 icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 24 april 1959

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Närvarande: se under utlåtandet nr 73.